

Jugoslavija u igri geopolitike

Kapetan bojnog broda prof. dr *RADIVOJE JOVADŽIĆ*

Opšta situacija u kojoj se našla Jugoslavija i njene oružane snage, posebno JNA, učinila je da u središtu interesovanja Redakcije „Vojnog dela“ u 1991. godini budu problemi i pitanja vezana za jugoslovensku krizu, kao i mogućnosti, putevi i načini njenog razrešenja. U vezi s tim, Redakcija se obratila eminentnim naučnim radnicima, teoretičarima i publicistima različitih profila da u svojim priložima, sa različitih aspekata, progovore o bitnim pitanjima i problemima naše krize i time doprinesu boljem razumevanju te problematike. Među brojnim autorima, koji su sa pravnog, međunarodno-pravnog, političkog, filozofskog, politikološkog, ekonomskog, vojno-političkog, odbrambenog i drugih aspekata razmatrali načine razrešenja jugoslovenske krize, nesumnjivo najistaknutije mesto pripada profesoru dr Živojinu Rakočeviću, autoru priloga *Zamke i stranputice detanta*, objavljenog u broju 1-2/91, i *Koreni i geopolitička dimenzija jugoslovenske krize*, u broju 4-5/91, za koji je autor dobio Nagradu „Vojno delo“ za 1991. godinu.

Praćenje i razumevanje sadržaja i tokova misli profesora Rakočevića u nagrađenom članku nije nimalo lako. Još teže je taj prilog predstaviti našim čitaocima prepričavanjem sadržaja i iznošenjem nekih osnovnih zaključaka ili stavova autora. Naime, to nije moguće učiniti na uobičajeni način, bez razumevanja šireg sklopa ideja i rezultata istraživanja koji čine „rodno tlo“ za sve ono što nam je autor ponudio u svom nagrađenom prilogu. Čini se da je to „rodno tlo“ nagrađenog članka upravo prilog – članak koji mu je prethodio – *Zamke i stranputice detanta*.

U članku *Zamke i stranputice detanta* profesor Rakočević govori za naše čitaoce na nov način. Značajno je njegovo nastojanje da pokaže da pojam „detant“ ne označava (samo)

nešto „vojno“ – kako se obično misli, ili ono što bi se pojavilo kao izraz konkretnog odnosa ili aktuelnog karaktera „dogovorenog“ odnosa između „velikih sila“ i njihovih oružja, odnosno oružanih snaga, već i ono, ako ne i pre svega, što se krije iza tih konkretnih odnosa, što ima dublja izvorišta u formiranim civilizacijama savremenog sveta – u njihovim ciljevima, interesima, etabliranim politikama i političkim sistemima u okviru njih, pa i u obrascima političkog, ekonomskog, kulturnog i svekolikog života, pa čak i u mentalitetima i psihološkim osobinama različitih naroda i njihovih skupina. Autor je na najjednostavniji način, ali stručno, metodološki i teorijski, na visokom nivou, elaborirao neke svoje teze o tim izvorima, ciljevima, interesima i politikama, i to, pre svega, u okviru „zapadne civilizacije“, i ukazao na to kakve posledice aktuelnog detanta trpe, ili mogu da trpe, zemlje i narodi koji njoj ne pripadaju: istočna civilizacija, „narodi“ ili neka druga „plemena“, odnosno oni koje su Hegel i Marks *pokušavali* neosnovano da nazovu „neistorijskim narodima“.

Osnovni stav autora jeste: detant sam po sebi ne mora da znači i ne znači „bolje sutra“ i „obećanu zemlju“, sreću i blagostanje za sve narode i ceo savremeni svet. On je rezultat ofanzivnog nastojanja civilizacije kapitalizma – Zapada, sa svojim Gospodarom – Kapitalom, da svekolikom svetu nametne sebe i svoj način života, logiku i rezon postojanja. To, dakle, nije samo „popuštanje zategnutosti“ između velikih sila, već nastojanje i pokušaj (sa velikim izgledima na uspeh) ostvarivanja opšte dominacije Zapada, što, kako autor naglašava, traje još od davnih vremena.

U teorijskoj elaboraciji svojih stavova autor je pošao od briljantnih zapažanja Jozefa Šumpetera, a donekle i Karla Marksa, o „zapadnoj civilizaciji“ i njenom odnosu prema „svim drugim civilizacijama“, kao i od vlastitih rezultata istraživanja kapitala kao „stigme epohe“, čijom se logikom ona rukovodi u želji da se nametne kao „novi svetski poredak“. Tako se autoru nametnuo zaključak da je detant – do sada posmatran isključivo kao „popuštanje zategnutosti između velikih sila“, u stvari, „stanje“ koje ta civilizacija „koristi“ za sopstveno nametanje ostalima pod šifrom borbe za „novi svetski poredak“, u kojem bi „interesi i ambicije drugih nacija vredeli samo (ako) i ukoliko ih shvate i odobre Velika

Britanija i SAD“, kako ističe autor, citirajući J. Šumpetera. Osnovni kriterij tog i takvog prihvatanja ili odbijanja jeste njihova ocena „stepena do kojeg su se druge civilizacije približile zapadnoj“. Upravo zbog toga (da bi mu se približile – jer tek tada bi ih Zapad ostavio „na miru“) propagandisti sa Zapada, a i oficijali zapadnog sveta, preporučuju „trećem svetu“ slobodno tržište, neograničenu privatnu svojinu, berze, privatno preduzetništvo itd., a u političkom životu i sistemu političke vladavine: parlamentarnu demokratiju, američke procese, dvodomni parlament i slično. „Pri svemu tome“, kaže profesor Rakočević „oni zaboravljaju pomenuti da sve to odavno postoji u mnogim zemljama toga sveta“, a da u njima i dalje „caruju najveća materijalna beda, umiranje miliona ljudi od gladi, visokoprocenatna smrtnost novorođenčadi, život osnovne mase nacije po slamovima velikih gradova, rapidno iscrpljivanje neobnovljivih prirodnih resursa“, i slično, a sve su to učinci i rezultati zapadne civilizacije.

Naravno, i vodeće zemlje kapitalizma – SAD, pre svega, ali i Zapad u celini, imaju izvesne nevolje i neprilike, i to posebno sa zemljama iz nekapitalističkog okruženja i donekadno socijalističkim zemljama. Osobito su, prema autoru, složene, nepredvidive i dramatične one sa Rusijom – bez obzira na to da li je ona caristička, boljševička, kapitalistička... Zašto Zapad doživljava Rusiju kao svoju veliku i permanentnu nevolju, potencijalnu ili stvarnu opasnost, pita se profesor Rakočević, a odgovor nalazi u veoma efektnom, poražavajuće tačnom i „ubitačnom“ stavu J. Šumpetera, koji kaže: „Nevolja sa Rusijom nije u tome što je ona socijalistička, već u tome što je Rusija“. Tu misao bismo, svakako, morali da imamo stalno na umu ako bismo hteli da razumemo geopolitičku dimenziju borbe Zapada za novi svetski poredak. Da li je tu tačnu i duboko utemeljenu ocenu i poruku Šumpetera uvažavao dovoljno i Mihail Gorbačov? Mislimo da nije! Nisu li (i) zbog toga i on i njegova zemlja (sada već bivši SSSR) morali da odu „u istoriju“? U toku izgrađivanja, a i jednom „izgrađen“, novi svetski poredak bi se, izgleda, ipak morao održavati vojnom silom. Stoga se autor pita nisu li upravo u tu svrhu SAD otvorile svoj vojnostrategijski kišobran nad celim tzv. slobodnim svetom.

Jedno od poglavlja u tom prilogu profesor Rakočević završava navođenjem značajne prognoze Jozefa Šumpetera da će takav svetski poredak zahtevati ponovno stvaranje malih i neefikasnih država u Evropi. Balkan se u toj „refeudalizaciji“ i „satelitizmu“ svakako – podrazumeva. U vezi s tim, smatra autor, presudno je važna ta i takva „angloamerička orbita i gravitacija svih tih malih i neefikasnih“ država prema SAD i Velikoj Britaniji. Taj poredak se, nastavlja, „mora održati čak i u slučaju da Nemačka i Japan etabliraju vlastite pretenzije, scenarije i metode upravljanja i vladanja svetom nacija ili bar nekim njegovim regionima“. Otuda se možemo upitati da već nismo u jednom takvom – nemačkom scenariju. Osim toga, nameće se još jedno globalno pitanje u vezi s razmišljanjem profesora Rakočevića u navedenom članku. Naime, koliko su *oni* koji ne pripadaju toj nadirućoj, „svemoćnoj i superiornoj“ civilizaciji i koji ne razumeju geostrategijsku dimenziju tog nadiranja, dakle, i mi sami, svesni svega toga, jer to pitanje zadire u samu mogućnost njihovog i našeg opstanka. Autor je sklon da zaključi da *oni*, dakle, „druga strana“, konkretno SSSR i mnogi oko njega, nisu uvek svesni toga, iako su takve „stranputice“ detanta i njegove posledice uočljive decenijama unazad, pa i sada kada je SSSR i formalno nestao kao „druga strana“.

U taj i takav okvir profesor Rakočević smešta „drugu Jugoslaviju“ i razmatra njenu krizu u nagrađenom članku *Koreni i geopolitička dimenzija jugoslovenske krize*. Sadržaj tog članka podelio je na nekoliko celina: *Podsećanje, Geopolitika obeležena tabu-znakom, Zvezdani trenuci Edvarda Kardelja i uskrснуće Slovenije, Prilog za „skicu“ političkog portreta slovenačkog „sudbonosca“, Pod ritmičko-harmoničkim diktatom svetskog tržišta i svetskog kapitala, Trijumf Zapada ili suton svetske civilizacije, Nenaučne civilizacijske lekcije, Oblici i metodi otpora neomonetarističkim imperativima Zapada i Zaključna razmatranja*.

Sva ta pitanja su razmatrana na visokom teorijskom nivou, uz konsultovanje radova brojnih svetskih naučnika i teoretičara, a svoje stavove, mišljenja i zaključke autor je iskazao jezikom nauke – visokom preciznošću, ali često i figurativno i enciklopedijski. Način pisanja i izlaganja je uglavnom esejistički, što je autoru omogućilo da čini brojne digresije, ali uvek zbog tih osnovnih pitanja i povodom njih.

Čitalac koji je naviknut da po naslovu onoga što čita odmah prepozna sadržaj naći će se pred velikom teškoćom čitajući taj članak. Naime, moraće zaista da „prostudira“ čitav sadržaj priloga da bi „shvatio“ celinu onoga o čemu autor govori. Naizgled, članak profesora Rakočevića, prema naslovima odeljaka i načinu kazivanja, udaljen je od onoga što se njegovim naslovom nagoveštava. No, to je samo privid. Udublјivanje u misone tokove autora lako nas u to razuverava, jer mi jesmo u tom svetu koji pod gospodstvom njegovog veličanstva Kapitala želi „novi svetski poredak“ i sa nama, dakako, ali ne sa onakvima kakvi jesmo, već sa nama kakvi bi trebalo da budemo prema tuđim merilima – mali, sitni, međusobno zavađeni i satelitski nastrojени.

Sušтина jugoslovenske krize ne može se razumeti ukoliko se ne razmatra u okviru geopolitičke „igre“ koja dominira politikom i ekonomijom Zapada, u kojoj su učestvovalе i neke naše „vođe“, a sada kao njihovi „ostaci i naslednici“ učestvuju i lideri različitih partija i pokreta koji bi da nas učine „evropejskim“.

Da bi se predstavili osnovni autorovi misaoni tokovi dovoljno je da se izdvoje dve njegove teze. *Prvo*, da geopolitika, i kao stav i kao praksa, dominantno određuje bit savremenog sveta i društvenog poretka koji se stvara, a koji ima ishodište u robnoj proizvodnji i kapitalu. S obzirom na to, kao kreatori „novog društvenog poretka“ pojavljuju se upravo oni koji taj kapital imaju i kod kojih je robna proizvodnja dostigla najviši civilizacijski nivo. *Drugo*, „virtuozi mira“ sa Zapada, arhitekti „nove Evrope“ i „novog svetskog poretka“, ujedno su, smatra autor, i „vojnički trgovci“, koji preduzimaju pohode po celom, još nepozapadnjačnom svetu i „uznose kapital i kapitalizam kao vrhunsko jamstvo besmrtnosti njihove civilizacije“. Zbog toga, smatra autor, na jugoslovensku i sovjetsku krizu gledaju kao na rezultat pogrešnih i anahroničnih načina privređivanja i sistema političke vladavine koji su spremni da propadnu. Ko toga sada nije svestan ili to u prošlosti nije shvatio nužno se nalazi (ili se nalazio) na marginama osnovnih (nametnutih) svetskih tokova i ne može da shvati bit novog društvenog poretka koji Gospodar – Kapital nudi svetu.

U uslovima kada je Istok doživeo ideološki, ekonomski, a posebno geopolitički krah, teško se može govoriti o onemoгуćavanju te najeзде, jer, između ostalog, oni raspolažu „posebnim oružjem“ za njeno ostvarivanje. Naime, „oružje“ koje se koristi u tom pohodu jeste novac. Pri tome, autor navodi reči sadašnjeg ministra spoljnih poslova SAD Džemsa Bejkera: „Oružje koje imamo ima vrlo opasno punjenje“. To je, prema mišljenju Zapada, oružje koje može da baci na kolena bilo koju drugu zemlju.

Ta, u suštini pragmatična orijentacija i politika „zapadne civilizacije“ pokušava da se filozofski racionalizuje tezom o „kraju istorije“. Njena suština je u stavu da čovečanstvo – posle uspešnog obračuna sa Istokom, dakle, sa svima koji nisu Zapad, odnosno koji ne pripadaju zapadnoj civilizaciji, dakle, sa svime što je necivilizacijsko – može da predahne i posveti se pravim civilizacijskim stvarima. Filozofsko-teorijsko uporište ta teza ima u loše shvaćenoj Hegelovoj dijalektici, kao i u, takođe loše interpretiranim, filozofskim stavovima Fihtea, Ničea, Hajdegera, ali i Marksa.

Ukazujući na tu tezu – kojom, u suštini, nakon „ovladavanja svetom“ Zapad proglašava kraj svetske istorije – autor nas upozorava da je ona filozofski neutemeljena, i otvorena i nedvosmislena „neophodna podrška savremenoj državi“ (Zapada).

Polazeći od navedenih osnovnih teza, autor veoma uspešno uočava i analizira brojne političke i ekonomske poteze koje su povlačili „naši forumi“, i to od 1945. godine do sada. Analizirajući brojne poteze i odluke pojedinaca – naših vođa i neprikosnovenih mislilaca, koji su usmeravali i određivali „sudbinu Jugoslavije“ posle 1945, autor je argumentovano pokazao da je iza njih, u pozadini, uvek stajalo nešto kao tamna sila, koja je vodila praksu života i život prakse, koja nije korenspondirala sa onim o čemu potezi ili „odluke“ govore. Opterećeni ideološkim fikcijama i kominternovskim znanjem Marksa i marksizma, ti „muljači marksizma“, kako ih autor naziva, ostali su u suštini „plemenske poglavice“ koji ni u jednom trenutku nisu, učestvujući u svetskim i jugoslovenskim poslovima, gubili iz vida poseban interes svojih „dežela“, uprkos papirnatom i gromoglasnom jugoslovenstvu. U skladu s tim, autor navodi više činjenica i analizira brojne poteze,

postupke i manire pojedinih naših „vođa“ koji portretiraju te ljude ne baš svetlim bojama – skoro kao „političke konspiratore“ – kako Kardelj, po navodima autora, sebe i naziva.

Ne ostavljajući po strani i neke druge naše vođe posle drugog svetskog rata, kao eklatantan primer političara i teoretičara, socijalistu, komunistu i „muljača marksizma“, koji sve zna i koji vidi dalje od svih drugih, autor ima u vidu upravo Edvarda Kardelja, koji je svojim praktično-političkim, a posebno „teorijskim“ angažmanom obeležavao (i obeležio) našu praksu i misao nekoliko decenija. Prateći neke Kardeljeve poteze, počev od 1946. godine, kao najistaknutijeg člana jugoslovenske delegacije na mirovnim pregovorima u Londonu, autor argumentovano pokazuje da taj političar nije ni u jednom trenutku zaboravljao svoju „deželu“ i svoja (mnogo ranije definisana) teorijska gledanja na rešenje „slovenačkog nacionalnog pitanja“ u toj „geopolitičkoj igri bez granica“, kako autor naziva te pregovore. I kasnije, kao teoretičar „prvog ranga“ i „ustavotvorac“, kao autor i „izmišljač“ samoupravljanja, udruživanja, udruženog rada, dogovorne ekonomije i brojnih drugih novotarija koje je taj nedodirljivi „mislilac“ lansirao u praksi i teoriji jugoslovenskog društva, uvek je pretpostavljao „izvesnu posebnost Slovenije“. Između ostalog, i zbog toga što se taj „Jugosloven“ nije nikada odrekao svojih shvatanja (u okviru razmišljanja o svom nac-ionu) o Jugoslaviji kao etapi na putu „uključivanja Slovenije u Evropu“, ali ni mišljenja svojih istaknutih sunarodnika o Jugoslaviji kao „uzjahanom dobrom konju“ koga treba (kada „dođe vreme“) ostaviti onima kojima je do njega stalo – kao „običnu ragu“. U vezi s tim, autor nas podseća na „propast kardeljevsko-bakarićevske antitržišne ekonomije“ krajem 1979. godine. „Međutim“, naglašava, „jedino slovenačka privreda nije bila pogođena.... pre svega, stoga što se, pod Kardeljevom zaštitom i uz neprestane 'spiritualne' instrukcije i informacije iz njegovog ličnog 'kriznog štaba' (Stane Dolanc, Sergej Krajger, Milan Kučan i drugi), razvijala kao *profitna*, i u tom smislu kao 'zapadnoevropska' nacionalna ekonomija“. Pri tome je „vešto iskorišćavala ostale republičko-nacionalne ekonomije, koje su uglavnom postupale po 'kontraproduktivnom' diktatu kardejevsko-bakarićevske kvaziekonomije“.

Smeštajući, dakle, Jugoslaviju, njene vođe i brojne društvene procese koji su se odvijali u njoj u okvire velike igre geopolitike, igre svetskog kapitala i kreatora „novog svetskog poretka“, autor zaključuje na više mesta da sve što nam se sada događa (kao kriza) nije slučajnost – nije nešto što se moglo i nedogoditi, već posledica brojnih promašaja, sebičnosti, državotvorne neživljenosti, ideološke prepotencije, usko-grudosti, konspiracija, nedoučenosti i opterećenosti pojedinaca koji su donosili sudbonosne odluke uz brojne slabosti, a posebno sklonosti tih nedoučenih i nedovršenih „narodnih učitelja“ ka teorijskim konstrukcijama, koji su samouvereno i bez priziva vodili Jugoslaviju – do propasti. Da to sve nije slučajno potvrđuje i činjenica da su pojedini sastavni delovi Jugoslavije u raspadanju sada geopolitički orijentisani na jednu ili drugu stranu, što samo potvrđuje da su ti procesi dugo pripremani i svesno usmeravani, uprkos deklarativnom jugoslovenstvu.

Shodno svom užem usmerenju, autor najviše pažnje posvećuje ekonomskim aspektima tog višedecenijskog „pripremanja“, posebno problemu zaduživanja i ekonomskoj pomoći sa Zapada, uključujući ukupnu monetarnu politiku poslednjih decenija. On nas, istina, vraća i u vreme kada smo još mogli i da se spasimo, kada smo imali izbora, imenujući, pri tome, i ljude koji su znali „ekonomski da misle“ i zemlji ponude prave puteve razvoja. No, osnovni predmet njegovog razmatranja ipak su naše ekonomske stranputice i novotarije u vremenu nakon 1965. godine, ili možda nešto ranije. To je period kada smo pravce ekonomskog razvoja počeli da konstruišemo, izmišljamo i lansiramo u svet prakse i teorije iz raznih kabineta naših vođa i „mislilaca“ kao nešto novo, najbolje i u svetu jedinstveno. Autor smatra da je vladavina ideologije nad svekolikim životom Jugoslavije, a posebno nad ekonomijom, imala izrazito korozivne elemente, posebno u vremenu „kreativnog rada“ i konstrukcija Bakarića i Kardelja. Jer, „sve što se u Jugoslaviji postiglo tokom pedesetih i šezdesetih godina u smislu ukorenjivanja i rasprostranjivanja poslekapitalističke robne proizvodnje“ i svega što je ona nosila „bilo je potopljeno u rđavim, uveliko preživelim ideologijama i pogrešnim i neplodnim teorijama“ – u pogrešnoj i ideologizovanoj teoriji slobodno udruženog rada i doktrini samouprav-

ljanja, „kojom je dat snažan impuls u smislu samoupravljačkog i birokratskog voluntarizma“, a koja je bila „kulminaciona tačka korozivnih elemenata ideološkog vremena 'avnojevske' Jugoslavije i njenih kriza“ – od kojih je sadašnja najteža i po posledicama najpogubnija.

Potkrepljujući tvrdnju da se ne radi samo o krizi koja se može prevazići, na jedan ili na drugi način, već o pravom „jugoslovenskom geopolitičkom košmaru“, autor navodi mišljenje da je Jugoslaviju prema ustavnim rešenjima iz 1974. godine mogao rušiti ko god hoće, što se i dogodilo.

Autor navodi brojne posredne i neposredne argumente za svoje tvrdnje i analizira ih svestrano – sa filozofskog, političkog, pa čak i psihološkog aspekta, a ne samo sa stanovišta ekonomije, koja mu je uža specijalnost. Na osnovu njegovih razmišljanja postaje očigledna, na primer, činjenica da je Jugoslavija do sada opstajala zahvaljujući, umnogome, određenom odnosu snaga u međunarodnoj zajednici i da je, kao državna tvorevina, rezultat geopolitičkih procena i ocena potreba za njenim opstankom. Ona je, naime, decenijama bila „most“ između „Istoka i Zapada“, i njihovih geopolitičkih, ideoloških i drugih igara. Međutim, nestankom jednog od stubova na kojem je taj „most“ stajao, izgleda normalno da se Jugoslavija kao „most“ ruši. Naravno, taj srušeni stub – SSSR – nije sam od sebe pao – uprkos evidentnoj unutrašnjoj disfunkcionalnosti u političkom, ekonomskom, pa i u drugom pogledu. Pre bi se reklo da je on „pao“ upravo zbog ofanzivne politike zapadne civilizacije, na čelu sa njenim Gospodarom – Kapitalom, i oružjem sa „posebnim punjenjem“, ali to je samo jedan razlog. Jer, i pored očaravajućeg bleska zapadnog obrasca života, koji zaslepljuje nerazvijeni svet i svet doskorašnjeg socijalizma, zapadna civilizacija ne bi mogla da „oduva“ jednu silu (ako ne u svakom, a ono svakako u vojnom pogledu) kakva je bio SSSR da nije bilo nerazumevanja velike geopolitičke igre koju je razvijeni Zapad nametnuo svetu u borbi za dominacijom nad svim što njenoj civilizaciji ne pripada. Nije li Gorbačov upravo žrtva takvog nerazumevanja? Verujući da je Zapad spreman da sa njim, odnosno sa SSSR-om „izgrađuje novi svetski poredak“ (ukoliko se on „demokratizuje i pozapadnjači“), Gorbačov nije shvatio da SSSR ne smeta Zapadu zato što je komunistički, boljševički i nedemokratski, već pre

svega i jedino zato što je SSSR, odnosno Rusija – „Istok“, što nije „Zapad“, što ne pripada zapadnoj civilizaciji i njenom obrascu života i, na kraju, što na njenim prostorima Zapad nije uspevaao da „zasadi svoje cveće bogatstva i slobodnog života“. O tome najrečitije govori deo Bušovog pisma Gorbačovu, koji u svom članku navodi profesor Rakočević: „U toku velikog dela ovog stoleća Sovjetski Savez je bio po strani od svetskog tržišta – stao po strani u vremenu, kada su snage slobodnog tržišta donele Zapadu procvat bez presedana. Rezultati te dobrovoljne izolacije iz svetske ekonomije izuzetno su vas skupo stajali“. Šta su Gorbačov i Sovjetski Savez „dobili“ u pokušaju da svoju izolaciju prevaziđu i priklone se tom „procvatu bez presedana“ na Zapadu sada je već znano: nema ni Gorbačova, ni Sovjetskog Saveza!

Ostajući, dakle, bez jednog „stuba“, Jugoslavija prema zamisli „virtuoza mira“ i arhitekata „novog svetskog poretka“ mora da nestane, popunjavajući svojim „komadima“ geoprostore zapadne civilizacije – već prema želji i „orijentaciji“ samih „komada“, a ta „orijentacija“ je pripremana i pripremljena mnogo ranije – samom politikom Jugoslavije, njenom ekonomijom, stanjem i usmerenošću brojnih sfera života i konkretnim potezima naših nepogrešivih narcisoidnih vođa – sveznalica.

Odgovarajući na pitanje da li je tako moralo da bude, autor nas podseća na „polazne tačke u startnoj geopolitičkoj poziciji i prvobitnim društvenim strukturama Jugoslavije“, ukazujući da su one sadržale „žive klice i mogućnosti“ delotvornog civilizacijskog opstajanja. Istina, Jugoslavija je, kako naglašava autor, zaista „stvorena unutar 'pogona svetske povesti' ili planetarnog hoda“. Ona, dakle, nije samu sebe porodila, ali su, uprkos tome (ili istovremeno s tim), „njeni najdublji koreni u životu, u drevnim običajima i kulturama naroda koje je združila, dakle, u tzv. ontološkim strukturama bića i bitka srpske, hrvatske, slovenačke i drugih nacija“. Njeno opstajanje je, otuda, rezultat delovanja i nastojanja spoljnog činioca, ali i navedenih unutrašnjih delotvornih civilizacijskih klica. Ona je, kao takva, „morala“ da oscilira ritmom širih geopolitika, ali se nameće pitanje zar tako i toliko da to osciliranje potre sve ono živo što je unutar nje makar kao klica ili želja postojalo. Upravo u traganju za odgovorom

na to pitanje, mi se, prema mišljenju profesora Rakočevića, i kao pojedinci društveno najsavesnije moramo pobrinuti oko rasvetljavanja uzroka i skrivenih mehanizama i motiva onoga što nam se događa. A događa nam se, činjenica je, da su se ritam i mnogostruka određenja svetskih poslova ili geopolitike „spustili na glavu“ Jugoslavije, njenih građana i nacija, i, kako zaključuje profesor Rakočević, „postali njihov 'plameni jezik', a odnedavno i njihov ognjeni mač u samozatirućem, 'međuetničkom' ratovanju i hazarskom putovanju u zemlju Nedođiju“.

Iz navedenih, tek naznačenih stavova i opservacija u članku profesora Rakočevića moguće je izvesti sledeći zaključak: konstituisana na ideološkim fikcijama (koje je porodilo loše shvaćeni marksizam), politički i pravno uobličena kao „istorijski novuum“, čija su sistemska rešenja, posebno u ekonomiji, bila predmet stalnog eksperimentisanja, i uz loše, ako ne i pogrešno i neznalačko shvatanje osnovnih tokova svetske geopolitike, u kojoj dominira razvijeni Zapad, „druga Jugoslavija“ doživljava krizu koja je kao državnu tvorevinu i međunarodni subjekt briše sa mape međunarodne zajednice. Traganje za razlozima i motivima svega toga istovremeno je i „određivanje“ polazne tačke za naredni potez, odnosno poteze u sferi praktične filozofije – politike i primenjene ekonomije – u smislu traganja za zakonima onoga što treba (sa nama i nama) da se dogodi.

U ovom prilogu smo izdvojili samo neke refleksije u vezi s nagrađenim prilogom profesora dr Živojina Rakočevića, koji je u njemu, kao vrsni ekonomista, erudita i pisac, pokrenuo mnoštvo pitanja vezanih za našu krizu, ukazujući, pri tome, na svu težinu takvog promišljanja. U stvari, to i jeste osnovna poruka autora nagrađenog članka. Jer, u celini, vrednost priloga profesora Rakočevića, osim toga što je teorijski i metodološki na visokom nivou i što zalazi u samu bit jugoslovenske krize, nije u tome što čitalačkoj publici nudi gotova rešenja za izlazak iz krize u kojoj smo se našli, već u pozivu da se o krizi promišlja ozbiljnije i sveobuhvatnije.